

Suomen lintuatlas 1974-76

KALEVI HYYTIÄ

HYYTIÄ, K. 1977: *Lintuatlas 1974—76 (The Finnish Atlas project in 1974—76)*. — *Ornis Fennica* 54:85—89.

The ornithological Atlas project (1974—78) has now continued for three years in Finland. Data have been collected in 10 km squares, 1834 or 47 % of which have been covered at least partially. Two examples (*Dendrocopos minor* and *Jynx torquilla*) are presented on the basis of the data gathered.

K. Hyytiä, *Eläinmuseo, Rengastustoimisto, P. Rautatiekatu 13, 00100 Helsinki 10*

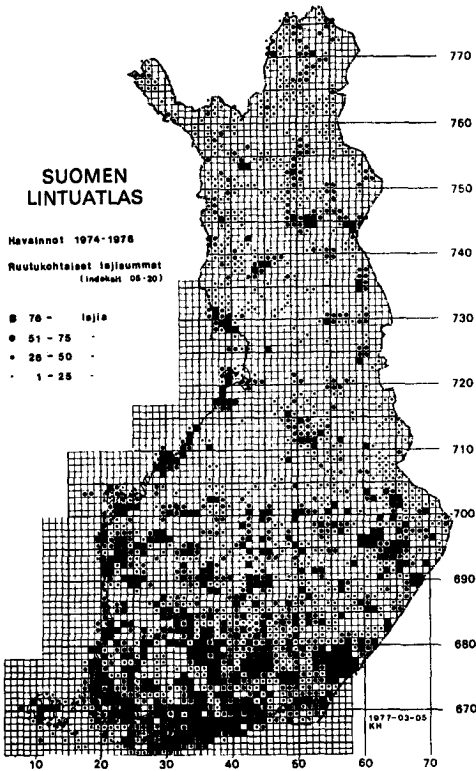
Suomen lintuatlas käynnistyi keväällä 1974. Pyrkimyksenä on selvittää kaikissa yhtenäiskoordinaatiston 10×10 km:n ruuduissa eli atlasruuduissa pesivät lintulajit. Atlaslaskennat ovat vilkkaassa käynnissä lähes koko Euroopassa. Ranskan (YEATMAN 1976), Tanskan (DYBBRO 1976) ja Brittein saarten (SHARROCK 1976) vakuuttavat atlastyön yhteenvedot ovat jo ilmestyneet, ja ainakin Sveitsissä, Belgiassa ja Hollannissa ollaan loppusuoralla. Suomen atlasta on aiemmin esitelty toisaalla (HYYTIÄ 1974, 1976); tässä kirjoituksessa esitän vain lyhyesti nykytilanteen. Katsaus perustuu käytettävissäni 1.2. 1977 olleisiin tietoihin. Huomioon on otettava pieni virheiden mahdollisuus, koska koko aineistoa ei ole tarkistettu.

Takseeratut ruudut 1974—76

Kolmena havaintokautena tietoja on kertynyt 1834 atlasruudusta (47 % koko Suomen ruutumäärästä), mutta osa

aineistosta on arvatenkin vielä havainnoitsijoilla. Jäljellä on vielä kaksi laskentakautta, jolloin tehtävänä on tutkia loput ruudut.

Kuhunkin havaintoon liitetään atlas-työssä lajin pesimisyvarmuutta perusruudussa osoittava indeksi (PUI). Indeksit jaetaan neljään luokkaan: A (PUI 1) = laji tavattu pesintäaikana, B (PUI 2—4) = mahdollisesti pesivä laji, C (PUI 5—12) = todennäköisesti pesivä laji ja D (PUI 13—20) = varmasti pesivä laji. Kuvassa 1 on otettu huomioon havaintoluokat C ja D. Kartasta nähdään, että lintuatlas on edennyt hyvin etenkin rannikkoalueilla. Myös muutamilla Sisä-Suomen alueilla tehokkuus on ollut kiitettävä — erityisesti mainitsen Etelä-Karjalan ja Päijät-Hämeen. Hitaimmin on päästy vauhtiin Keski- ja Pohjois-Suomen vaikeasti tutkittavilla alueilla, joilla ornitologeja on vähän, mutta tilanne korjaantunee sielläkin tulevana kesänä. Lapissa on havainnoitu verraten paljon Suomen Akatemian myöntämän apu-

KUVA 1. Havainnot 1974—76.

FIG. 1. Squares visited in 1974—76 (size of symbol indicates the number of species breeding or probably breeding).

rahan turvin. Töitä on silti vielä Lappissakin tehtävä, sillä noin 600 ruutua on täysin tutkimatta.

Taulukossa 1 on esitetty ne perusruudut, joissa on tavattu eniten lajeja. Näissä ruuduissa biotooppijakauma on oletettavasti hyvin monipuolinen. Kolmessa ruudussa (666:36, O. Hildén ym.; 676:56, P. Rantanen; 692:20, K. Nevaranta ym.) on todettu yli 100 varmasti pesivää lajia. Kun otetaan huomioon kaikki pesimäaikaan tavatut lajit, on yli 100 lajin päästy yhteensä 171 ruudussa. Näistä ruuduista yksi (751:41, J. Laine) on peräti Kittilän pohjoispuolella.

Pikkutikan levinneisyys

MERIKALLIO (1958) mainitsee pikkutikan olevan hyvin harvalukuinen koko Suomessa; hänen arvionsa pesimäkannan suuruudesta (3000 paria) perustuu vain 2 linjalaskennassa havaittuun yksilöön. JÄRVINEN & VÄISÄNEN (suull. tieto) ovat linjalaskentojen pohjalta arvioineet koko maan parimääräksi 8000 paria. Heidän kokonaisaineistonsa on n. kolme kertaa suurempi kuin MERIKALLION. Pohjolan linnut värikuvin (v. HAARTMAN ym. 1963—72) kertoo lajin levinneen tasaisesti kautta maan, joskin lajin ilmoitetaan puuttuvan Rovaniemen seudulta.

Kuvassa 2 on esitetty pikkutikan atlashavainnot. Kartan perusteella edellä esitetyt toteamukset voidaan havaita pitäviksi. Rovaniemen ympäristössä atlastaskentoja on tehty varsin paljon, mutta pikkutikka on sattunut kohdalle vain kerran. Lajia on tosin vaikea ha-

TAULUKKO 1. Atlasruudut, joissa on havaittu eniten lajeja. Mukaan on otettu ne ruudut, joissa on havaittu yli 90 varmasti pesivää (A) tai yli 115 todennäköisesti pesivää (B) tai yli 140 mahdollisesti pesivää (C) lajia.

Ruutu	A	B	C
664:28	71	116	142
666:34	80	117	134
666:36	103	123	147
667:36	91	114	124
667:39	98	117	139
671:23	97	116	128
675:56	90	109	121
675:57	85	115	123
676:56	108	126	133
679:34	90	95	103
682:63	77	116	126
683:21	78	117	135
683:63	77	118	133
691:20	97	110	136
691:21	92	117	129
692:20	109	125	139
701:24	94	107	117
717:37	87	115	133

vaita pesimäaikaan. Havainnot jakautuvat *PUI*-luokkiin seuraavasti:

<i>PVI</i>	Yhteensä	%
B	129	39
C	99	30
D	101	31

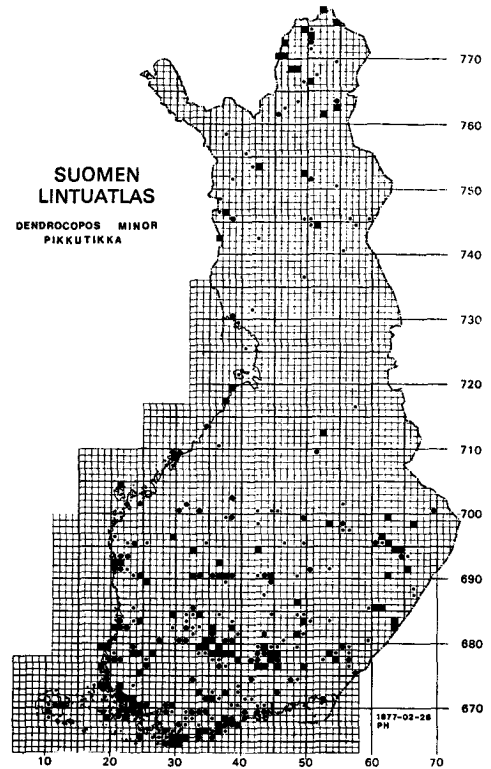
Koska pikkutikka on näin harvalukuisen koko maassa — yhteensä havainnoja vain 329 ruudusta — nykyisten havaintojen perusteella voidaan pesivän kannan ehdoton alaraja arvioida. Jaetaan aineisto osiin seuraavasti:

Alue	Leveyspiirit	Ruutuja
I	663—680	740
II	681—700	1020
III	701—720	770
IV	721—740	520
V	741—777	850

Olen katsonut hyvin tutkituiksi ruuduiksi ne, joissa on nähty vähintään 60 (leveyspiirit 663—734) tai vähintään 40 (leveyspiirit 735—777) lajia, joiden *PUI* kuuluu luokkiin B—D. Pikkutikkaruudut jakautuvat seuraavasti:

Alue	Tutkittuja ruutuja	Pikkutikka
I	347	159 (46 %)
II	282	88 (31 %)
III	75	17 (23 %)
IV	56	6 (11 %)
V	132	38 (29 %)

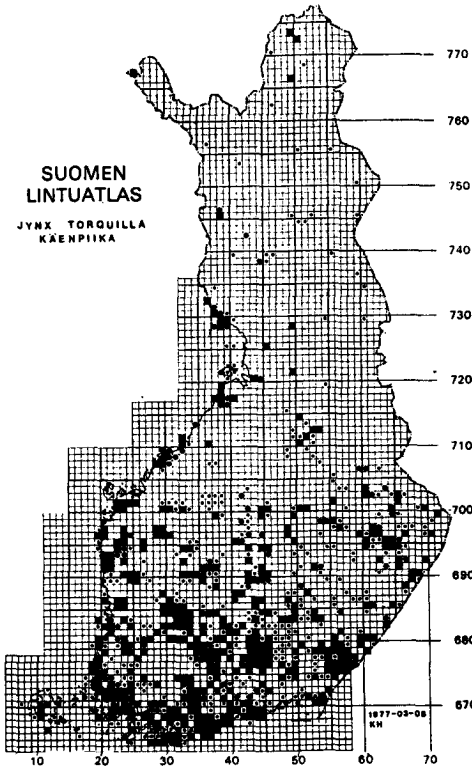
Seuraavat oletukset ovat liian jyrkkiä, mutta ne on tehtävä pikkutikan kannan alarajan määrittämiseksi: (1) pikkutikka oletetaan aina nähdyn niissä hyvin tutkituissa ruuduissa, joissa lajia ylipäättään esiintyy ja (2) kaikkien pikkutikkaruutujen kannaksi oletetaan yksi pari. Näin kannan ehdottomaksi alarajaksi saadaan 1150 paria

KUVA 2. Pikkutikkahavainnot vuosilta 1974—76. Neliö = varma, iso ympyrä = todennäköinen, pieni ympyrä = mahdollinen pesintä.

FIG. 2. Observations made on the Little Spotted Woodpecker in 1974—76. Square = certain, larger circle = probable, smaller circle = possible breeding.

(kerrotaan esitetyillä prosenttiluvuilla vastaavien alueiden kaikkien ruutujen lukumäärä ja lasketaan tulot yhteen). Todellisuudessa parimäärä lienee moninkertainen, ehkäpä varsin lähellä JÄRVISEN & VÄISÄSEN linjalaskenta-arviota. Huomattakoon, että ensimmäinen oletuksista on sitä realistisempi, mitä helpommin havaittava laji on, kun taas toinen oletamus on realistisin, kun laji on erittäin harvalukuinen. Toisenlaisia mahdollisuuksia saada tiheysarvioita atlasaineistosta on esittänyt DYBBRO (1976:39—41).

KUVA 3. Käenpiikahavainnot vuosilta 1974—76. Ks. kuva 2.

FIG. 3. Observations made on the Wryneck in 1974—76. See Fig. 2.

Käenpiian levinneisyys

MERIKALLION (1958) mukaan käenpiika on harvalukuinen (0.1 paria/km² eli 10 paria/atlasruutu) Lounais- ja Järvi-Suomessa sekä Pohjanmaalla. Muualla Suomessa aina leveyspiirille 755 asti hän ilmoittaa lajin hyvin harvalukuisiksi. Koko maan parimääräksi MERIKALLIO esittää 19 000 paria, mikä vastaa keskimäärin 5 paria/atlasruutu. JÄRVINEN & VÄISÄNEN (suull. tieto) ovat arvioineet koko linjalaskenta-aineiston (1936—76) perusteella parimääräksi 30 000 paria. Parimäärä on

ollut selvästi alhaisempi 1940-luvulla, mutta kasvanut voimakkaasti 1950-luvulla. Tämän jälkeen parimäärä on ollut jokseenkin vakaa linja-aineiston perusteella; uusin aineisto (1968—76) antaa arvioksi 50 000 paria. Pohjolan linnut värikuvin (v. HAARTMAN ym. 1963—72) mainitsee niin ikään lajin runsaslukuisimmaksi Lounais-Suomessa ja pohjoista kohden harvinaistuvaksi. Pohjoisin havainto on Karigasniemeltä.

Lintuatlaksessa toistaiseksi kertyneen aineiston perusteella (kuva 3) lajin todetaan pesivän koko Suomessa pohjoisinta Tunturi-Lappia myöten, joskin havaintopisteitä on Etelä-Suomessa paljon tiheämmässä kuin pohjoisessa. Havainnot ovat jakautuneet indeksi-luokkiin seuraavasti:

PVI	Yhteensä	%
B	315	40
C	151	19
D	330	41

Laji on siis tavattu 796 ruudussa, paljon pikkutikkaa useammin. Lajin käyminen harvinaisemmaksi pohjoista kohden käy selvästi ilmi seuraavasta taulukoinnista:

Alue	Tutkittu ruutuja	Käenpiika
I	347	310 (89 %)
II	282	243 (86 %)
III	75	64 (85 %)
IV	56	24 (43 %)
V	132	23 (17 %)

Hyvin tutkitut ruudut on määritelty pikkutikan yhteydessä.

Havainnoinnin tarve 1977—78

Kuvasta 1 nähdään, missä atlaslaskentoja tulisi tehdä tulevina kesinä: tois-

taiseksi tyhjissä tai puutteellisesti tutkituissa ruuduissa. Aikeesta tulee kertoa aluevastaavalle (ks. liite). Olisi tärkeää, että aluevastaavat saisivat ajoissa tiedon suunnitelmistasi, jotta he voisivat ohjata muita ornitologeja toisiin ruutuihin. Kun näin menetellään ja myös ilmoitetaan tilapäiset havainnot, atlashavainnoinnin peittävyyttä saadaan parannetuksi. Samalla kaikkia palveleva perusaineiston keruu täyttää paremmin sille asetetut tavoitteet. Jokainen uusi havainnoitsija otetaan mielellä mukanaan — meitä on nyt jo yli 750! Lisää informaatiota saa aluevastaavilta tai tämän kirjoittajalta.

Kiitokset. Olli Järvinen ja Risto A. Väisänen luovuttivat ystävällisesti julkaisematonta linjalaskenta-aineistoaan käyttööni. Olavi Hildénin ja Olli Järvisen käsikirjoitukseen tekemistä huomautuksista oli minulle paljon hyötyä. Vaimoni Pirkko Hyttiä on avustanut karttojen piirtämisessä.

Kirjallisuus

- DYBBRO, T. 1976: De danske ynglefugles udbredelse. — Kööpenhamina.
- V. HAARTMAN, L., O. HILDÉN, P. LINKOLA, P. SUOMALAINEN & R. TENOVUO 1963—72: Pohjolan linnut värikuvin. — Helsinki.
- HYTTIÄ, K. 1974: Lintuatlas-projekti Suomessa alkaa! — *Lintumies* 9:17—19.
- HYTTIÄ, K. 1976: Tilanne lintuatlaksessa kahden laskentakauden jälkeen. — *Lintumies* 11: 51—56.
- MERIKALLIO, E. 1958: Finnish birds. Their distribution and numbers. — *Fauna Fennica* 5: 1—181.
- SHARROCK, J. T. R. 1976: The atlas of breeding birds in Britain and Ireland. — Aylesbury.
- YEATMAN, L. 1976: Atlas des oiseaux nicheurs de France. — Pariisi.

Liite: Lintuatlaksen aluevastaavat

- Abvenanmaa:* G. Andersson (puh. 928-41 314), Bergvägen 12, 22410 Godby
- Turun seutu:* E. Gustafsson, Urheilutie 15, 21620 Kuusisto
- Helsingin seutu:* J. Koistinen (puh. 90-8016 352), Meripoiju 3 A 1, 02320 Espoo 32
- Porvoon seutu:* L. Härö (puh. 915-140 439), Pieni Jokikatu 69, 06100 Porvoo 10
- Kymenlaakso:* T. Pulliainen (puh. 951-18 185), Sakaristontie 3 A 5, 45100 Kouvola 10
- Satakunta:* H. Pihlasalo (puh. 938-47 126, työ), 27420 Panelia as.
- Tampereen seutu:* R. Seppälä (931-651 414), Lentäjantie 1, 33900 Tampere 90
- Kanta-Häme:* M. Kuitunen (puh. 917-77 147), 14770 Eteläinen
- Päijät-Häme:* H. Pietiäinen (puh. 918-87 267), 15820 Lahti 82
- Mikkelin seutu:* H. Lehtonen, Ilmarisenkatu 13 A 2, 50130 Mikkelä 13
- Etelä-Karjala:* E. Sojamo (puh. 953-12991), Julinintie 13 C, 53200 Lappeenranta 20
- Savonlinnan seutu:* L. Vilhunen, Olavinkatu 35 C 37, 57130 Savonlinna 13
- Suupohja:* J. Vähämäki (puh. Teuva 576), 64700 Teuva kp. 3
- Etelä-Pohjanmaa:* J.-G. Anderson, Sandviksgatan 24 C 8, 65140 Vasa 14
- Keski-Pohjanmaa:* L. Hyytinen (puh. 981-22 38 33/284), Valkkylä 3 D 304, 90100 Oulu 10
- Suomenselkä:* P. Sulkava (puh. 943-32 484), Lampilantie 11, 42800 Haapamäki
- Keski-Suomi:* L. Kahanpää (puh. 941-253 364), Torpankuja 3 C 13, 40740 Jyväskylä 74
- Pohjois-Savo:* E. Björk, Torikatu 12 B 28, 70100 Kuopio 10
- Pohjois-Karjala:* R. Erola (puh. 973-77 232), Keskkuskoulu B 5, 81280 Uimaharju
- Pohjois-Pohjanmaa:* P. Helle, Merikoskenkatu 7 B 25, 90500 Oulu 50
- Kainuu:* J. Huttunen (puh. 986-470 102), Hirvämäki 26, 88180 PPA Kajaani
- Lappi:* J. Halonen (puh. 99 565/6154), 95700 Pello
- Kemin seutu:* P. Rauhala, Juntonkatu 4 as. 20, 94600 Kemi 60

Received March 1977